

Normer for Medborgerskab

Af Knud Goll og Morten Goll

I bilradioen hørte jeg efter fyraften en diskussion mellem en gruppe politikere og nogle humanister fra godhedsindustrien, som det jo hedder i dag. Trods argumenter om menneskerettigheder og internationale paragraffer var en flygtningeordfører enig med sig selv om at det ikke nyttede at stoppe hjemsendelsen af fem iranske kvinder, der ikke havde danske pas. Ved skilsmisse i Danmark havde de givet afkald på familiesammenføring.

"Vi kan ikke samle alle fraskilte iranske kvinder i Danmark. Det er meget beklageligt og jeg beklager dem dybt."

"De risikerer stening," sagde humanisterne.

Men argumentet gjorde ikke indtryk på ordføreren fra et af Danmarks ældste politiske partier. Og dermed sluttede udsendelsen.

Det er længe siden jeg snakkede med Kenga. Jeg tror det var ham de kom i torturfængsel hvor han boede stuvet sammen med mange fanger. En kvadratmeter gulv til hver. Man kunne få den milde straf hvor man blev kastet i den store latrin og sank i til halsen.

Men der var også et vindue ud til en flod med sultne krokodiller. Alle kunne se hvis nogen var døde i torturkammeret, for så blev de smidt ud til dem.

Det var vist ikke den samme Kenga der var i træningslejr som ung. Store drenge på overlevelse. Kengas øjne var lidt røde husker jeg. Blev de fanget fik de cayennepeber i øjnene. Det var i samme krig.

Torturtræning på den tid i Kengas land.

Jeg har tavshedspligt. Det er tit en undskyldning for ikke at tale sandhed, men jeg vil ikke kaste lys på Kengas person og på bestemte af hans landsmænd. Jeg vil ikke have nogen i fokus, så længe man i fuldt alvor kan tale om at udvise iranske kvinder der troede, det var straffrit at blive skilt i Danmark. Kenga hed slet ikke Kenga. Det er et fællesnavn for mange tamiler jeg har truffet.

Ham jeg tænker på nu, hedder egentlig noget meget langt, som han ikke bruger til daglig. Han sidder og venter på hvad *jeg* vil sige. Jeg skal starte samtalen. Sådan er det med autoriteter i hans land. Jeg venter på hvad *Kenga* vil sige. Sådan er det med den civiliserede psykoterapi.

Måske burde tolken have været med, men han har lige været på kursus hvor man lærer at tie stille når ingen siger noget.

"Kommunen har sendt dig fordi de tror du har et problem."

"Mig ikke problem. Slet ikke problem," siger han stilfærdigt og tonløst. Men tydeligt alligevel.

Hvad er det han vil sige? Er han bange eller mangler han kontakt med sig selv som så mange krigs- og torturofre?

"Hvordan gik det til du kom til Danmark?"

"Der var krig. De kom til vores by og de skød mange og de forsvandt igen. Så kom hæren, men fandt dem ikke. Vi vidste de kom igen, men ikke hvornår."

"Det var borgerkrigen?"

"En dag jeg kørte bil med kammerat. Han var min ven. Så kom de igen. Han vende bil, men så var vejen spærret bagved os. Jeg sprang ud og løb. De smide brandbombe. Han kom ikke ud. Det var min bedste ven."

Kenga standser sin tonløse rapport og ser tomt på mig. Han er ikke til stede.

"Hvor er din familie?"

Kengas stemme løsner lidt op da han fortæller om sin søster i nabobyen. Hun har børn og han besøger dem tit. Men så lukker han ned igen:

"Ingen mand mere. Hun har ingen mand. Styrelse sige til søster, - dansk asyl ikke behøves. Krig forbi, rejse hjem, de sige til søster og ham. Ingen asyl. Jeg ikke glad. Min

søster og hendes mand rejse hjem igen. Farligt. Meget farligt. Jeg meget bange. Alle sige, det meget farligt."

"Hvor er han nu?"

"Han skudt ved grænsen hjemme. Han død. Børn og mor komme til Danmark igen. Ingen far."

Smerten må være et sted, men den mærkes ikke. Har han forladt sin krop?

"Hvorfor sendte kommunen dig hen til mig?" spørger jeg.

Han ved det ikke. Han sidder og ser på mig med sit sorte ansigt der er som en maske.

"Hjemme i Sri Lanka meget farligt. Meget farligt. Jeg ikke forstå kommune sende mig. Mig ikke problem. Jeg arbejde for kommune. Jeg lægge brikker i pose hver dag i integrationen."

"Er du bange?"

Intet svar.

Kommunen har begrundet henvisningen til mit kontor. En lidt speciel begrundelse, som jeg har funderet over. Jeg vil gerne have en god afslutning på timen. Noget vi kan smile af. Eller måske kan vi sammen grine lidt af hans sære situation.

"Kenga, du er allright. Du fortæller alting helt normalt. Det er måske kommunen der er tosset. De mener du opfører dig underligt. De tror der er noget i vejen. De vil hjælpe dig. De er bange for, at du måske ikke har det godt. Måske er du syg, tror de. Nu vil jeg læse brevet fra kommunen for dig."

Kenga læner sig frem i stolen og lytter.

"Kenga har på det seneste vakt bekymring især efter det er kommet frem at..."

Mens jeg læser ser jeg for mig Sydspanien for snart 50 år siden. Støvede veje i 40 graders varme. En bil har sat mig af med min rygsæk. Jeg står på et torv mellem spraglede boder. En slagter sælger kød til husmødrene. Hver gang penge går i skuffen, skubber han til et pendul der hænger under markisen, og en flok gåsefjer fejer fluer op i en summende sky - der vender tilbage til kødet mens pendulet falder til ro under næste ekspedition. Jeg har ikke råd til kød. Havde jeg råd ville jeg vaske det.

Kenga kigger uforstående. Jeg er kommet til at læse samme linie to gange. Jeg starter forfra:

"Kenga har på det seneste vakt bekymring med hensyn til sit psykiske helbred især efter det er kommet frem, at han vasker sit kød inden han steger det. Undersøgelse med rapport udbedes.

Venligst N.N., Integrationsforvaltningen."

N.N. er en dygtig socialrådgiver, men hun har en stor arbejdsbyrde. Nu er det min tur til at komme Kenga i møde. Jeg griner forsigtigt, men Kenga er gravalvorlig. Der er noget han vil sige.

Så kommer det:

"Jeg slutte vaske bøf om danske gerne vil."

I min ordbog står *ethnocentrisme* defineret: den indstilling, at de religiøse, moralske og politiske normer man er opdraget til, er alle andre overlegne.

"Danmark er et lidet fattigt land" skrev Poul Martin Møller. Det var ironisk ment. Ironisk nok. Den danske virkelighed anno 2004 er ikke bare en ond drøm.

Men så dumpede vi en søndag i oktober indenfor i Ridehuset i Århus, hos Minority Report. Der var paneldiskussion afbrudt af gruppearbejde. Repræsentanter fra fem foreninger skulle diskutere normer for medborgerskab. Man kunne kalde det et sociologisk eksperiment på tværs af fem etniske grupper. Har var Somalisk Kvindeforening (SWOD), Brabrand Bokseklub

(BB), Gymnasieelevernes Landsorganisation (GLO), Foreningen for moské og islamisk kulturcenter i Århus samt en gruppe unge århusianske anarkister.

En billedkunstner, Morten, havde i sammen med Mellempfolkeligt Samvirke inviteret deltagerne. Opgave: *Find et sæt spilleregler for livet som borger i Danmark*. I sandhed en ordentlig mundfuld. Dirigenten overtog mikrofonen. Ret modløs sank jeg ned i sofaen og bladede i programmet. Jo vist. Flere kendte politikere ville gæste arrangementet, og der var folk fra begge fløje. De kom vel så senere? Jeg forventede den sædvanlige udvanding af menneskerettigheder. Beskyttelsen af det særligt danske. Angst for fundamentalisme hos *de andre*. Men jeg havde læst forkert. Efter panelets første diskussion brød Morten ind og forklarede hvorfor der *ikke* var politikere med:

- De taler mest mod hinanden *om* minoriteterne og fremhæver egne synspunkter. I Ridehuset i dag er der en flok mennesker med vidt forskellig baggrund. De vil se på, hvad de kan blive *enige* om. I dag taler vi *med* hinanden og ikke *om* hinanden. Alle, der er i dette rum, kommer til orde.

Ind imellem fik publikum nu lov til at give deres besyv med, men det var paneldeltagerne, der vedtog udformningen af det dokument, der udviklede sig. Der var pauser, hvor panelet isolerede sig i mindre grupper, mens vi andre fik lidt at spise i den lille kantine. Hele denne søndag igennem steg engagementet hos publikum og deltagere. Det blev klart at noget særligt var ved at ske. Sidst på dagen fandt jeg mig selv ude på kanten af sædet. Hver gang jeg ville bede om mikrofonen, var der én der kom mig i forkøbet. Men han eller hun sagde netop det, jeg ville sige.

Hvad de fleste ville tro umuligt, skete. Ved syvtiden om aftenen havde man vedtaget 3-4 tætskrevne A4-sider som blev projiceret op bag paneldeltagerne. De er nu lagt ud på nettet.

Et lille udpluk:

- 1) Vi er ikke truet af andre kulturer. Vi ser ikke nogen kultur som truet.
- 2) Vi anerkender lige ret mellem mennesker.
- 3) Vi opfordrer til solidaritet.
- 4) Vi må se hinanden som enkeltindivider.
- 5) Kultur skal ikke bruges som undskyldning for mangel på gensidig forståelse.
- 6) Vi må have lige ret til arbejde. Arbejde er vigtigt for at lære hinanden at kende.
- 7) Vi må have vores tro og have respekt for andres tro. Religion er en privatsag.
- 8) De bedste løsninger findes mellem dem problemerne vedrører.
- 9) Vi anerkender vigtigheden af at kunne tale det danske sprog.
- 10) Vi må se forskelligheden som en nødvendighed og en styrke.

Uden politikere ingen paranoia. Er det virkelig så enkelt? Jeg læste i vinter Anatole France: *Pingvineernes Ø*. En eventyrroman, der handler om konger, riddere og kirkefolk, der render om døre med den naive almue, som man skræmmer med alle mulige bussemænd i tusmørket, hvorpå man helt modigt bekæmper uhyrerne i alles påsyn. Fx en drage af kapok og sækkelærred, med nogle kidnappede børn indeni. Og så en eller anden mekanik, der kan spy damp og gnistre fra gab og næsebor.

I dag galoperer uhyrer i tusmørket som aldrig før. Riddersmænd og Skjoldmøer lader sig vælge til at stikke dem med lange lanser. Paranoiaen bekræfter sig selv, og deltagerne tror til sidst selv på hvad som helst.

Morten har senere kommenteret forløbet:

Hvad er personlig identitet? Hvordan opstår den? Den er ikke en fast størrelse som vi bliver født med, men snarere flydende og foranderlig gennem hele livet. -Den opstår i mødet med verden. Og hver gang vi møder et andet menneske udfordres vores identitet af mødet med den "anden". Det er et grundvilkår der kan skabe angst. Angsten for hvem "jeg" bliver af det næste møde. Derfor vælger nogle etvejskommunikation. Ved udelukkende at diktere "den anden" sine holdninger, og ved at nægte at lytte kan man opretholde en stabil og uforanderlig identitet. Dem der bliver udsat for den slags kommunikation opfatter det ofte som et overgreb, fordi man bliver påtvunget en underlegen identitet uden mulighed for at påvirke samtalepartneren. Man bliver ikke anerkendt som et menneske på lige fod med den talende. Men også for den talende er etvejs-kommunikation en slags personlig død. Man ønsker at fastholde sin identitet ved at lukke af for omverden, med den stabile og uforanderlige identitet minder mest om den identitet som døde ting har. Den magtfuldkommenhed som man opnår ved at udføre etvejskommunikation giver et kortvarigt kick af ensom tilfredsstillelse. Men magtens sødme er et bittert surrogat for den ægte samtales uforudsigelige fællesskab. Ethvert menneskes identitet er en konstant bevægelse, en "tilbliven". Tilblivelsen opstår og udvikler sig i mødet med andre mennesker. Hver og en af os er underlagt "tilblivelsens" vilkår, som er, at vores identitet til konstant forhandling i det pragmatiske felt som samtaler foregår i.

Frygten for vores egen tilblivelse gør at vi ofte foretrækker at foregive at vi kommunikerer: vi taler og lytter ikke *til* hinanden, men *om* og *forbi* hinanden. Der er mange former for samtale.

Integrationsdebatten blandt politikere og presse er et typisk eksempel på en dysfunktionel samtale. Det handler om integration af individer som angiveligt er "fremmede" i forhold til den danske kultur. For det første: hvis personlig identitet er under konstant udvikling, så er det komplet meningsløst at fastholde et helt folks identitet. Hvilket er det forkromede øjeblik der rummer sandheden om "folket"? Politikere som interesserer sig for dette folk vælger som regel et øjeblik fra den mytologiske fortid. På den måde får man en definition som ikke passer på nutiden, men i det mindste en stabil definition, ligesom den identitet en død ting kan have. Hvis "folket" er levende er definitionen ubrugelig efter to minutter.

Lad os derfor, for ikke at komplicere tingene for meget, nøjes med at se på integrationen som et møde mellem to mennesker som ikke kender hinanden. Integrationen sker i et møde hvor de to udveksler erfaringer og åbner sig for hinanden i en ægte samtale. Gensidig talen og lytten. Gennem samtalen udvider begge deres identiteter til at kunne rumme den anden uden frygt.

Når politikerne taler om integration tiltaler de ikke de "andre" som de ønsker skal integrere sig. De opfører sig som om de tror at et menneske ensidigt kan integrere sig i en gruppe, uden hjælp fra nogen andre. De ytrer sig højlydt, men deres tale er *omtale* af de u-integrerede henvendt til deres vælgere, nemlig de "gamle danskere". Givet demokratiets grundvilkår kan man ikke fortænke dem i at de ikke vil spille deres krudt på at tiltale de u-integrerede, for de er trods alt kun mellem 2-7 % af befolkningen. Som vælgerkorps er de simpelthen for få. Men så længe politikerne ikke tiltaler, men omtaler de u-integrerede er der ikke noget underligt i at de ikke bliver integrerede. Det parlamentariske demokrati har med andre ord et strukturelt problem, som gør det uegnet til at løse integrationsproblemer. Demokratiet forfalder til flertalsdiktatur, når ingen politikere finder det opportunt at interessere sig for en samtale med minoriteterne, men i stedet misbruger minoritetens tilstedeværelse til at samle vælgere blandt majoriteten. Resultatet er, at jo mere politikerne *taler om* de u-integrerede, jo mindre ægte kommunikation oplever disse, hvorfor de naturligvis vælger at holde sig på afstand. Demokratiet kan ikke fungere uden samtale mellem demokratiets medlemmer.

Den højt besungne ytringsfrihed burde suppleres med en pligt til at kommunikere med de mennesker som ens ytringer vedrører. At *ytre sig* og at *kommunikere* er to forskellige ting. Når man ytrer sig *om* Mohammed *til* Bent, så er det et misbrug af og en mangel på respekt for Mohammed. Når dette mønster udspiller sig i en debat hvor alle parter foregiver at ville integration, så er det rent hykleri. Når politikerne og det meste af den danske presse fortsætter

ad dette spor, så har de ikke blot overflødiggjort sig selv i integrationsdebatten, de er blevet direkte destruktive i forhold til egne erklærede formål. Den hellige ytringsfriheden er en grundsten i demokratiet, men når den misbruges til at indføre flertalsdiktatur får vi den usleste form for demokrati man kan forestille sig.

Det handler om at turde at møde et andet menneske på lige fod, hvor skrækindjagende det end er at sætte sin identitet på spil. Det handler om at *tale og lytte*.

Konferencen om normer for medborgerskab blev skabt for at føre denne vision ud i livet. Ved at invitere almindelige danskere fra vidt forskellige kulturer til at udvikle et sæt normer for medborgerskab som de indbyrdes kan acceptere, opnås en konsensus, som bygger på mødet med *de andre*. Alle deltagerne føler et fælles ansvar for resultatet, som bygger på *enighed* om væsentlige punkter. Det er vigtigt at diskussionen holdes inden for gruppen: Hvad kan vi 10 mennesker enes om? Vi taler ikke *om hvad vi har læst i avisen, eller hvad Danmarks statistik har fundet ud af, eller hvad der står i et partiprogram*. Vi taler med hinanden, deler hinandens erfaringer, og opnår et pragmatisk kompromis som bygger på øjeblikket og mødet. Under samtalen afløses frygten for "den anden" og "frygten for vores egen tilblivelse" af lettelse og overraskelse over hvem "den anden" er og hvordan "tilblivelsen" er en positiv kraft der får os til at vokse. Vi behøver kun at forholde os til hinanden. Altså er der tale om et direkte demokrati i modsætning til det repræsentative som foregår i folketinget.

Man kan med rette indvende at folk som ikke har deltaget i det direkte demokrati er uden for indflydelse på den virkelighed som konferencen har skabt. Men disse folk er også uden indflydelse hvad angår den virkelighed som politikerne skaber. Det er utvivlsomt også et faktum, at direkte demokrati er umuligt at gennemføre i praksis (der kan jo ikke være 5 mio. sæder i folketinget). Det direkte demokrati kan ikke erstatte det repræsentative. Men det repræsentative demokrati kan heller ikke fungere alene, fordi dets struktur forhindrer tovejskommunikation i væsentlige spørgsmål (når der er minoriteter indblandet).

Svaret er at lave flere konferencer i flere lokalområder. På den måde vil der sandsynligvis opstå mange forskellige sæt normer for medborgerskab, som alle afviger mere eller mindre fra hinanden. De forskellige dokumenter vil bære vidnesbyrd om "folkets" flygtige og foranderlige identitet. Men hvem kan hævde at det ikke er "folkets" røst der høres i den kakofoni der bliver resultatet? De mange forskellige virkeligheder som der opstår på denne vis vil præsentere et solidt alternativ til politikernes version. Og politikerne vil følgelig se sig nødsaget til at korrigere deres ytringer i forhold til den virkelighed som deres vælgere oplever.

Det er nødvendigt at oprette zoner i samfundet hvor vi officielt taler *med hinanden*, i stedet for *om eller mod* hinanden. Ellers bliver politikernes debatter til selvopfyldende profetier. Hvis man kalder en fremmed for fjende tit nok, så ender han til sidst som en fjende. Og hvis man kalder et menneske for dansker tit nok, så ender han som dansker.

Vi må alle aktiveres til ansvar for vores egen integration i det multi-kulturelle samfund, der allerede findes. Det består af forskellige subkulturer, som kan bringes sammen om fælles interesser.

Gennem tovejskommunikation kan vi vise os for hinanden og for os selv. Man lærer sig selv at kende gennem mødet med *den anden*. Man må overskride en tærskel. Hvem bliver jeg ved at lære denne *anden* at kende? Lettelsen over at have vovet springet transformeres til positiv energi, og før man ved af det, har man et fælles produkt, der bliver så omfattende at få havde troet det muligt. Søndag den 17. oktober blev der i hvert fald skabt en fantastisk stemning blandt de indbudte, som blev siddende fra 10-18.30 indtil dokumentet var forhandlet færdigt.

Zygmunt Bauman skriver i *Det belejrede samfund (2002)*:

- Verden er fuld... Når man ser et skilt med "udsolgt" uden for biografen eller koncertsalen, ved man at der ikke er flere pladser derinde lige nu, denne aften... Og når man

læser skiltet, står man *uden for* det hus der er fuldt. Der er andre huse man kan komme ind i... Sådan forholder det sig ikke med en "fuld verden" af den simple grund at man ikke kan være "uden for" verden... Den æra der begyndte med opførelsen af Den Kinesiske Mur eller for den sags skyld Hadrians Vold mellem England og Skotland... er forbi. I det globale rum kan man ikke længere trække en grænse, bag hvilken man kan føle sig fuldt og helt i sikkerhed. Det bliver aldrig anderledes, hverken i dag eller i nogen fremtid, man kan tænke sig. Ethvert tænkeligt sted... befinder sig indenfor denne verden og er dømt til at blive der "for evigt"...

Og han beskriver hvorledes flygtninge ikke længere har andre steder at tage hen end primitive lejre med åbne indgange med lukkede udgange, fordi ingen længere tager imod. Verden er fuld.

Bauman finder trøst: En kaotisk situation indtraf i Frankrig før den revolutionen, hvor de mange næsten selvstyrende lokalsamfund efterhånden skabte kaos der resulterede i bestialske forbrydelser som staten forgæves prøvede at styre. Michel Foucault har også skildret perioden i bogen *Forbrydelse og Straf*, hvor han skildrer den hæslige udbredelse af en ondartet tortur overfor de mistænkte og tilsvarende straffe med anvendelse af ethvert sadistisk påfund i "den gode sags" tjeneste. Revolutionen resulterede i en stærkere nationalstat, som gjorde ende på terrorismen gennem klare almengyldige love. Torturen forsvandt. Resten af Europa efterlignede siden systemet.. Gør vi det samme igen med hele kloden har vi alt at vinde, og vi vil få ro på terrorismen, mener Bauman. Det har lange udsigter, men det bliver resultatet en dag.

I mellemtiden savner jeg en ærlig debat om Danmarks forhold til menneskerettighederne. Helst uden politikere, for de udvander begrebet og tror så, at problemet er løst. En ung irakisk kvinde er nylig blevet sindssyg fordi myndighederne truede med at sende hende tilbage til Bagdad hvor hun ikke længere har familie eller trosfæller i den sjældne sekt hun tilhører. Hun havde fundet job, betalte for sig og gik til sprogundervisning.

Men Danmark må jo have noget til gengæld for alt det vi gør for Irak. Og nu falder bomberne i Fallujah. Så der er nok til at aflede vælgerens opmærksomhed.

Ikke sandt?